

SÄTRA BRUNN

Med
Tavert

SKRAGGE, S., Kart

(m.)

1760-1829

författning af några
lyckeliga cures . . .

Med.
Hvort
(an)
o

Hårt Författning

af

Några Lyckelige Curer

Som skedde

Om Sommaren af Åhr 1702.

Widh

De för några Åhr sedan
Upsundne

Dälbo = Bällor

3

Westmanland / = ^{castrum} _{trium}

Gemte

Någre til Snur-Bruns Curer hörige

Frågor /

Upsatte och upptecknade

af

SAMUEL SKRAGGE D.

&

Med. Prov. Westm.

SSSSS?SS:SSSSSS

SEDERHOLM / tryckt af Michaela Laurelio,
Åhr 1703.

Den Durchleuchtigste Furstinna/

**Fru HEDEWIG
SOPHIA,**

Sveriges / Böhmes och Wenden
des Arf. Furstinna / Stor Furstinna
na til Finland / Hertiginna i Skåne /
Estland / Lifland / Carelen / Bremen /
Verden / Stettin / Pommeren /
Cassuben och Wenden / Furstinna
til Rügen / Fru til Ingermanland
och Wismar ; Så och Pfaltz. Grefwinna
widh Rhein i Beyern / til
Gulich / Clebe och Bergen Hertiginna.
Hertiginna til Schleswig
Holsten / Stormaren och Dithmarjen /
Grefwinna til Oldenburg och Delmenhorst.

Durchleuchtigste Furstinna.

Det är en demotsäijelig san-
ning / af sielfwe sanningens
Munn framförd / at ett gått
trä bår altid goda Frucht; så är det
eij mindre enligit / så wål med sielfwa
naturens Låpp / som med dageliga för-
farenheten / at af store med store Dyg-
der och fullkomligheter begåfwade
Föråldrar / store och til alla dygdige
bøijelser artade Barn härstamma.
At wilia här med en så ringa penna /
som min är / beskrifwa / eller med en
så illa talande Tunga uth tala de sto-
re och Heroiske Dygder / som Eders
Kongl. Höghets / högstsalige och i

äminnelse Glorwürdigste Kunglige
 Förälldrar i högsta Graden possiderat,
 wore en så inbillad Saak / som at med
 en sked watern willia drifwa Hafwet
 utöfwer sina Bräddar / eller med en
 sackla willia uplysa Solen. Förfa-
 renheten och hela Europas otwungne
 Samtycke hafwa det noggsamt redan
 bewijst / och ett långt stillatigande /
 såsom wiid en afgjord Saak / det
 länge sedan beträscat. Men at af de-
 ras Heroiske fullkomligheter samme
 slags Ursplantor äre upwurne / det
 är nu så åtskillige resor och med så
 många otwifwelachtige Proofs för
 hela werlden bekant giordt / at det
 en stoor Deel der af draget til förun-
 dran och en ey mindre upretat til af-
 wund öfwer så härliga och stora den
 Carolinske Familiens i Sverige gif-
 wor och förmänner. Hwem weet icke
 med förvndran och största Sinnens
 rörelse berätta / hwad i desse tider Ko-
 nung CARL den XII. Eders Kongl.
 Höghets stora Herr Broder / Med
 Gudz Hielp / för manlige och tappre
 Be-

Bedrifter utfört? hwem weet icke om
 tala med hwad ogemeen Nåd/han hela
 Armeer godwilligt uhr sina Händer
 släpt? Och hwem kan nog samt besin-
 na / huru han i så unge Åhr / kan *pene-
 trera* och öfwerwinna så många och
 för andre/ån en sådan Hielte/aldeles o-
 öfwerwinerliga skinandeswårigheter?
 Samaledes är ingen så wäl af Swen-
 ske som Furstlige Holsteniske under-
 sätare / som tilltyllest kan utseija / hwad
 för store Kongl. och Furstlige egen-
 skaper och fullkomligheter til Eders
 Kongl. Höghet ifrån dess store och o-
 förlifnelige Konungslige Föräldrar
 härflutet. At iagh må förtiiga alle
 andre / så är den höge Nåden / med
 hwilken Eders Kongl. Höghet alle/
 ja och de ringaste / bemöter / ett kraf-
 tigt bewijs der uthaf. Denne sam-
 me store och prijswärdigste nåden är/
 som har giordt mig / Eders Kongl.
 Höghets underdånigste tienare / så
 dristig / at medh en liten och owärdig
 Tractat om Watn / wiisa migh i E-
 ders Kongl. Höghets Åsyn.

Durchleuchtigste Furstinna / man
läser om de Persianske Konungar / at
de ey illa uptaget / det deras underså-
tare medh Watn i håndren dem un-
dertiden bemött och *beneventerat*, när
de ey annat hafst i förråd: Jagh förs-
seer migh och i underdånighet til E-
ders Kongl. Höghets widtbekante
mildhet och nåde / at Eders Kongl.
Höghet / eij medh onåde vptager det
iag / i mangel af alt annat / med watn
och med en om Watn allenast hand-
lande *Tractat*, understår mig at komma
för Eders Kongl. Höghets ögon /
med det otwifwelachtige hoppet / at
såsom Eders Kongl. Höghet altid lå-
tit påskina en särdeles fågnad och *in-*
clination för sitt och vårt kære Fäder-
neslands Lycka och Wälgång / så lä-
rer Eders Kongl. Höghet / och så eij
medh ogunst här af förmerckia / hu-
rusom någre för intet många åhr se-
dan i Wesmanlaud upfundne Hälso-
Källor många Sweriges inbyggjare
til sin förlorade Hellsa igen förhulpet;
i hwilken förtröstan iag den och in för
Eders

Eders Kongl. Höghets Götter neder-
 legger / med allerödmunkaste böönsfal-
 lan / Eders Kongl. Höghet täcktes låta
 honom och de Watn han handlar om/
 såsom framflytande i en Sweriges
 Province, den Eders Kongl. Höghets
 Högst. Salige Herr Fader mycket äl-
 skat / och i Lifztiden besökt / uthi sin
 Kladh och Hägn wara inneslutne / af
 hwilke iagh och underdånigst beder
 någre få Strålar måtte få skijna på
 den / som intet högre önskar / än at til
 Dödzstunden få framhårda.

Eders Kongl. Höghets

Underdånigste Tienare
 Samuel Skragge.

Gunstige och Rättfärdige Läsare.

När man medh behörig omtäncka / genom läser den handelen / som står beskrefwen om Dammen Bethesda , uti Joh. Evangel. 5. Capitel, och deremot jämsförer de hårlige Curer, som wijsd desse Hälso-Rällor i förflutne tree Åhren skedde äre / på åstwen lika patienter, som der uti den 3 vers. finnas uptecknade / nembl. Blinde / Halte / Borttwinade / och en stor hoop andre Siuke: Så kan man medh skäl säga at om icke / som der en Engel stiget nedh och rördt watnet / så har dock Gudz Hand och wälsignelse waret der hoos / hwilken der wid så underlige ting förättat / at man wäl må med den Kongl. Propheten uthbrista af des 86. Psalm: Herre tigh är ingen Lijf ibland Gudarna / och ingen är som så giöra kan som tu. Denne stora och allena undergiörande Guden / hwilken hoos Proph. Jerem. i det 10. Cap. 16. v. kalas färmeraren af all ting / (Jorfeer haccol) har en allenast lemnat store och underlige Prof och märckmåle af sin allmacht och wijschet på jorden / på hwilken han skapat både den store Elephanten , hwilken efter den Curieuse Peireskij noga och accurate wicht / som Garfendus det berättar / woog in-moot 5000. Romerske skäl pund / bestående hwarthera af 12. Unß / det är öfwer 187. Swenska Lippund / eller öfwer 9. Skiepund:

pund : och den lilla mätten som finnes i gammal
murcken Ost/ af hwilka många tilhopa en kunna wä-
ga ett Gran / eller Pepparkorns wicht / hafwa
doch sina lemman til sinnen och rörelse/ som Dgon /
Musklar / Senor och mehra sådant : Uthan han
har och så uthi Watnen / satt och intryckt sådane
footspar af samne sin allwissheet och macht at man
sigh en nogsamt deröfwer kan förundra ; Ty til at
förtiga / huru många 1000de slags Diur och Si-
skar han der uthi Skapat och förordnat / och ibland
dem den store Waalen / som Joh. Faber Lynceus
berättar wara upkastad wiid ödn Corfica, som wa-
ret 100. Foot eller 50. alnar lång / och hade en Un-
ge i sigh af 15. alnars längd ; Och twert emot / de
minste af alla Siskar / som med microscopio , ja
ibland / med bara ögat skönjas hopetals simma
up och neder i Wisnätickia och andra liqueurer ;
hwilka / ehuruwäl de äre fullkomlige til alla sina lem-
mar / och kunna simma som en annan stoor Sisk /
ja fast snabbare ändå / likawist när de jämföras
med den förenemde ostmalen / eller Mätten / så ä-
re de en större än ett been eller lägg af den sam-
me : Til at förtiga detta alt / säger jag / så har den
ne store och mechtige Skaparen uti Watnen lem-
nat / jemte 1000de tals andra förmänner och skattar /
de härlige och hålsosamme Mineral : Kraffter och
Ängår / hwilke så mången Menniskia til deras
Helska / som är fast härligare och färare än alla
Werldz

Verldslige Häfwor förhulpet. Så at när man
 sådant uthi det Simple, och efter ögnfichten aldeles
 oblandade Watnet / måste förspörja / må man fast
 håltre uthaf den 104. Psalm uthsiunga : Läswoer
 HErren som låter Rällor utbrista i dalomen / så
 at Watn emellan Bärgeren flyta / än medh så
 ringa omtancka och obetänckt omdöme / som esom
 oftast skeer / bemöta och wanhedra desse HErrans
 Nåde; och under: Wärcel / som han en allenast til
 Menniskians Nytt och Halsa / uthan förnemli
 gast til sitt Namns Läf / Prijs och utwidgande
 förordnat och bestält hafwer. Jagh recommen
 derar desse i denne Tractaten andragne Hälso-Räl
 lor och migh sielf i den gunstige Läsarens Gunst
 och bewägenhet / och förmodar at hwar och en rätt
 tänckt / helre uthwäliet der wiid / desse härlige gä
 mors gifwares och wälsignares Beröm och
 Prijs / än des Wanheder och
 Föracht.

*Extract af deras Kongl. May:ters
 Archiaters, Herr Doct. Urban Hier-
 nes Bref til Högwälb. Herr
 Baron och Landzhöfdingen Gustaf
 Cronkielm, daterat Stockholm den
 19. Junii, 1701.*

Jag war för nådon tijd sedan med Herr
 Doctor Skragge uthi Gleskeboo / och besåg
 samt proberade Sättra 5. Brunnar / af
 hvilka jag de 3. kallade Trefaldigheß Brunnar /
 besant af särdeles qualiteter, så at jag hoppas det
 desse Watten de Medwiske listet lära efftergiftwa /
 och i wissa siukdomar til åfventhrs öfwergå / som
 i Mälte-siukdommar / Hierteöklapningar / hwiita
 flussen / Mensibus tam retentis quam nimis, in
 Artricide vaga Scorbuticâ, så wäl som alla Scor-
 buti generibus, hwar om nu wore för wijslöftigt
 at handla. **J** Baad hoppas jag at de mycket
 större Curer lära giöra än Medwii / warandes af
 Mineralier mycket rikare än de förra : Och ehuru
 wäl at synliga Victrioli flores opp i Jorden efflo-
 rescera, så äro de dock / som jag i Laboratorio för-
 sökt / så flychtige / at de ingalunda ehuru lindrigt de
 handteras til något Corporaliskt Victriolum eller
 sal Victriolatum kunna bringas / och det mig
 aldrumast behagar / at desse Brunnar äro uthi
 Högwälborne Herr Landzhöfdingens tijd komna i
 bru

bruf / hvilken Heder ingen af dhe förra Herrar
Landzhöfdingar har kunnat beleswa / ty inventio
alicujus acidulae är intet så ringa ting som man
troor. I Tyskland / Franckrijke och Engeland/
enär sådant skeer / blir der af ett starkt Noop
och alla avisor fulla / och dhe / som det upfunnit/
eller i brauf bracht / med serdeles nådelectn an-
sedde. Reverâ är det en särdeles Wålsignelse /
at dhe i Herr Landzhöfdingens tijd upkommit / för-
hoppandes iag at dhe med tiden låra komma
större renommé än man troor och täncker.

Detta Extract wara lika lydande med
original brestwet / attestera

Joh. Mehlös. E. Thuen.

Den

I. N. D.

Den I:sta OBSERVATION.

S N Gasse Passe wid namn om
 sine 12. å 13. åhr / född på Wer-
 melandzdaal / som alt ifrån barn-
 domen waret Krynpling och
 förd kring Landet gård och by
 emellan / blef och så några dagar för
 Brunstiden buren af kårren in på min
 gård : Och ehuruwäl hans tilstånd syn-
 tes wara så swårt / at ingen menniflig
 hielp skulle kunna honom derifrån be-
 fria / emedan passionen ifrån barndo-
 men warat / och hælarna med benen i
 kårs så sutte fastkrumpne wid lären / at
 ingen ehuru starck han och wara män-
 de / kunde röra dem det ringaste der i-
 från

från; Iffawist / som iag wiste at för Gud
 är ingen ting omödelig / så wille iag ett
 heller i detta måål misströsta / utan lätte
 föra honom på färre öfwer 3. miß till
 fällorna / hwar af han dract och 3. weckorgie
 wid pass tumblade efter wanligheten som
 ett nyftan på händerne och de ihopkrum
 pne knään; efter hwilka 3. weckors förut
 lopp han ifrån tärpet Broerne der hanta
 låg / ohngefär 400 steg ifrån fällorne /
 begynte krypa på knäen / som då blif
 wit smidige och någorlunda böllige; och
 när han sedermera än wid pass 14. dagar
 drucket och bleswet twungen (ty godwil
 ligt wille han intet) at esomoftast bada
 begynte han med en kryctia gå rådt och
 häppa på det ena benet. Anteligen kom
 han så wijda / at han utan kryctia begyn
 te leda sig uth med waggarna / och wid
 slutet aldeles och fullkombligen gå / som
 han och nu för tiden går och alt sedan
 gått i Wästerås Schola. hwarest iag låtra
 honom efter des åstundan introducera, in
 och gifwit det Tilnamnet Fontanus es
 ter han genom Gud; Nad och desse fäl
 lers kraft så underligen bleswet hulpen. ne
 Och an

id Och som denne lyckelige och af Guds
 etwålsignade Curen föll sombligom så un-
 ätderlig och otrolig före / at de begynte ut-
 tilsprida det denne Gassen måtte hafwa
 orgiort sig sådan: Ty nödgades iag till
 rhemmande af dylikt ogrundat sparge-
 ment begära der om fölliande attester, för
 brutan det at iag än der wid kan framfö-
 ntra öfwer 30. å 40. witnen som det med
 e/egne ögon åskådat.

Ett bres från Wåsterås af
 den Octobr. 1702.

Bland de hårliga Curer som förled-
 a/one Sommartid igenom Gudz wål-
 signelse skedde wid Sättra Hållso-
 mbrunnar / är den icke den ringeste at stat-
 n-a / som wij alla ögonskenligen lågo
 iduppå den ofärdige Gassen Lasse ifrån
 m/Wermeland / hwilken wid min ankomst
 mvar så ihopkrumpen at han rullade sig
 åfram som ett Hiul / utan at han det
 a, ingaste kunde böia sine knåleder. Iag
 f/örjökte om han det med flit skulle giö-
 ll-a / som många oförskiemde Tiggjare / der
 ned at beweka folcket til mednyctan och
 ch/armhertighet mot sig: Men då iag begyn-

te bryta / war det mig omdieligit at ut
 streckia Lären ifrån Benen / utan Senor
 na i knåweken kändes som hårda pinnar
 Han continuerade sedan med drickande
 och tillfä underfundom badade / då iag
 fann at han alt mehr och mehr kunde bö
 ja sine knån och hielpa sig fort: fördenstu
 som han i Brotårpet hölt sig måst upp
 derest iag wistades / twingade iag honom
 hwar dag at bada sig / ja och ofta twen
 ne gånger om dagen; hwar igenom han
 ånteligen kom så wijda at han kunde ge
 rådt på kryckia / och hoppa på det ene
 benet / och på sidstone hielpa sig fort u
 tan kryckia. Han war wäl i begynnel
 sen som små barn något owan at gå / mer
 på slutet kunde han löpa med mig kapp
 Jag skickade honom sedan åthskillige d
 render / hwilka han oförsumeligen bestäl
 te uti ett löpande. Der iag detta icke
 hade sedt med mina egna ögon / kund
 iag åfwen som många andra hålla de
 otroligit; men nu bör mig ett förtiga et
 så stoort Gudz Wårk / som han emot al
 las förmodan uppå detta fattiga barne
 i så mätto bewijsat hafwer. Jag ka
 och

och icke underlåta at berömma Herz Doct.
 Etoren sielt / som så högt lätit sig wårda
 om denne fattige Gässens wålfärd / hwil-
 ken möda han och wüste sig hafwa o-
 spard för alla andra fattige Patienter,
 som då för tiden wid Hållso - Brunnar-
 na sig uphölllo etc.

Widich Odhen.

Ett Bref från Upsala af

den 7 Octobr. 1702.

Någäende den ofärdige och krump-
 ne Gässen från Bermeland / hwil-
 lens Lår och been så woro samman-
 dragne at fötterna med benen wände sig
 tillbaka upföre / som förledne Sommar-
 tid til Sättra Hållso - Brunnar kommen
 war / så är om honom detta at berätta:
 När han en mårgon först wid sin ankomst
 kom på Gården i Sättra - by åländigt tum-
 landes / tänckte jag gidrligit wara hans
 Låår och Been at uthdraga / helst efter
 Gässen ung war / och således intet af
 stora krafter; Men då jag der på hårdt
 begynte bryta / woro Senorne så hoop-
 dragne at det ogidrligit war / måste så

der med affstå/ fruchtandes at der tag meh
 ra der med skulle arbeta/ skulle sielfwa
 Benen blifwa bräckte etc.

Petrus Schiffer.

II.

Engt Jonson från Hubbo fick ef
 ter en swår situkdom för 3. åhr sedan
 Slag på hela wänstra sidan / som
 honoin 26. weker wid längen höll. När
 han kom till Källorna war Foten och Lå
 ret ännu så slake / at han med en krycka
 som nogast kunde i 4. Dygn strida hem
 ifrån dät ohngesår 9 fierdings wäg / och
 Armen kunde han ingalunda röra från
 sidan. Desfutan hade Fingren på han
 den af samma wänstra sida i desse 3. åh
 ren settat så inkrumpne mot sielfwa hand
 logan at de der gjort stora gropar för sig
 och naglarne wärt tilbakars krolote och
 länge som floor. Han drack intet öfwe
 ätta dagar / för än han lade kryckian
 bort / och gick tåmmeligen stadigt på de
 benet som Slaget waret uti / och i med
 ler tñd beghnte de krumpe och som klåp

par stele Fingren blifwa så smidige at
han efter några wekors drickande kunde
dem utbräckia heel råte.

III.

Burin Matz datter från Kysbo i
Norberg om sine 18. åhr / drack
för 6. å 7. weckor sedan of en käl-
la der i Skogen kallad Katswelbro källan;
och mot aftenen när hon skulle miltka
bostapen / kom henne en sådan yrhet och
swimming på ut hon föll öfwer ånda och
sedan måste ledas hem af en annan / då
hon under wågen föll 3. gångor omkull
Efter den tiden kom på henne hwar af-
ton en sådan anstöt / som war faasslig at
anse / i det hon kastades öfwerånda och
wid pass 1. timas tid / anfäktades föga
annorlunda än de som kallas besatte / så
at hon och af två menniskior måtte hål-
las och achtas. Zente ett starckt tån-
derns skärande / utbläste hon wid hwar
andedræcht ett skedblad eller mehra skum-
mig blod / som syntes komma up uhr
Lungan eller Magan / emedan hwarcken

Tunga eller goom eller munn war såär
 eller något skadd / så at hon wid hwar
 Paroxysmo således blåste up en tämme-
 lig quantité af blod. När hon allenast
 någre dagar druckit af Källorne begyn-
 te denne fastlige anstöten strart minskas /
 och när hon 10. dagar drucket / blef den
 aldeles borta; då hon och i medler tid /
 fick sin liflige röda hy igen / som tilfören-
 de war aldeles borta.

IV.

Nicka Jansdotter från Skrifwar-
 bo i Grytnes sochn / kom til Brun/
 så betagen af ett Slag / på hela
 nedre delen / at fötterne och benen woro
 som trasor / och när man wille ställa hen-
 ne på fötterne / föll hon af wahnmechtig-
 het neder på knänen; och måste fördensfull
 af andre bäras i en Bood / som en an-
 nan stock: Hwarföre tagh ibland låt fö-
 ra henne på en Kärta til Källorna / men
 mestedeles nödgades hon dricka Watnet
 sådant som det af andre til henne i nyss
 kårille bars. Desuthan woro fingerne
 på

på både Händer så contracte, at hon in-
 tet kunde taga medh dem / eller mata sig
 sielf / uthan fingeränderna sätte fastkrump-
 ne wïd handlogarne. När hon drucket
 och badat i 14 dagar / bleswe håndren så
 smidige at hon både kunde taga och sny
 medh dem / och på tredie weckan begyn-
 te hon stå på föttren / men på fierde kun-
 de hon gå uth medh bänkar och sängar.
 Och som Brunstiden sedan war förflu-
 ten / nödgades hon resa heem til en an-
 nan gång.

V.

Huruwål at Gutta Serena, eller
 Swarta Starren hålles för en af
 de swåraste sjukdomar at curera,
 ja at mångom aldeles incurabel, som
 jagh och hwarcken wid Medewij eller an-
 dra Brunnar hoos hwilka jagh bruns cu-
 ren förestådt / der emot funnit någon
 wårctan : Jcke des mindre skedde wid des-
 se hålsokållor i denna sjukdom ett märe-
 keligit prof på en Anicka Staffans datter
 från Willbårs sochn i Bpland / Hwil-
 ken

ten för 8 åhr sedan efter en heftig Feber och meer än 8 dagars upkastning / fick Swarte Starren på begge ögonen / dock så at hon medh det wänstra någorlunda kunde see dagen / men medh det högra al-
 zintet. När hon 5 weckor drucktet och twettat ögorna / begynte det wänstra ö-
 gat / som hon sade / bli klarare / men medh det högre ögat / medh hwilket hon alzintet sedt / kunde hon skilla hwidt och swart och låtta / när jagh höll bref för ö-
 gat / eller läppen eller sådant / det de af Brungästerne som wid des afresa tillstä-
 des woro / tillika medh mig sågo.

VI.

N Iwen samma lycka hade Skomakar^{en} Anders Måns-
 sons Sån / Anders wijd namn /
 som i 14 åhr så warit behestat med denne swarta Starren / at han alzintet sedt / ja icke Solen eller dagen en gång. Den sade när han en tijd druckit / begynte han kunna see störpaaren på gårdzgårdarna som woro omkring gatan emellan Bro. Tårpet /
 der

der han gästade / och källorna. Och nu
 halft åhr efter Curen säger både fadren
 och han / det han kan skönja och welja
 stora stenar / eller Creatur, om de äro
 honom i vägen / det han tillförene intet
 kunnat göra / utan i sine ögons mörcker
 gått ända på dem / mitt på liusa mid-
 dagen.

VII.

Sj mindre Under skedde medh Ka-
 rin Anders dotter / från Sand i
 Färnboo om sine 68 åhr ; hwilken
 kom til Källorna / af en annan ledd / heel
 blind så at hon icke sågh dagen eller kån-
 de någon ting från hwar annan ; hwilket
 ålände hon öfwer fyratjo åhr drages
 medh / jemte ett stadigwarande kofande
 och susande i hufwudet. Och som jagh
 så wäl för hennes som Siukdomens ål-
 der skull / som i anseende til andre confi-
 derationer, hölt både Siukdomen för in-
 curabel och henne för en sådan som alle-
 nast wille practicera sigh til Almosa / som
 för de fattige hwar Måndag rundeligen
 af

af de milde och mistundsamme Brungäster uthdeltes : Ty gick wäl 4. weckors tid om / innan iagh wille henne något tildela / då hon likwäl altjemt sade sigh see bättre och bättre / och Himmelen som ett Lakan. Anteligen försökte iagh henne medh pennan iagh hade i Handen / då hon sade / det wara en aflång smal ting / hwilket då iag förmärckte / ångrade det mig / at iag henne medh sådan hårdhet bemödt / hwilken iag sedan ändrade / och med större confidence henne under Curen antog / hwar igenom hon genom Gudjs nådh efter 6 weckors förläpp så wäda avancerade at hon kunde nemna och see alt hwad man hölt henne för ögonen / och gick af glädte gråtande heem. Hufwud susandet gick och mestendeles öfwer.

VIII.

Ferstin Matzdotter från Salberget om sine 14. åhr / har sedan hon war 6. wekor gammal haft en swår och illa luktande flus på både öronen / hwilken gjort henne så lumbörd at hon

hon med stor möda kunde höra det man hårt ropade i drat på henne. Deriemte har altstadigt dunckat i hufwudet / lika som man med en klubba stått och bultat der i. När hon en Monad drucket / och drupet af watnet liumt i örorna / fick hon så fullkombligen sin hörsel igen att modren sielf sade i närwahru af Monl. W. H. som då waar i kammaren när hon tog affsed / att hon intet hade trodt om hundra det sagt / det hon någonsin skulle få höra så wäl som hon nu hörde; Dunckandet i hufwudet gick och aldeles bort.

IX.

Nwen så plågades en Jungfru från U. S. om sine 30. år en långan tijd af en swår flus på dronen som och Rosen i hufwudet / hwilcket henne på sistonne så hårt angrep att hon snart lagt aldeles miste sin hörsel; Hon klagade sig alltid höra för dronen ett starckt susande lika som en ström stundom som grisar skulle gnälla / ibland som flockor
skul,

skulle ringa / som och ett starckt Sting
 stood henne i genom båda öronen. Ao.
 1701. drack hon af desse kållor allenast 20.
 gångor och badade 6. gångor / hwar af
 hon genom Gudz wålsignelse blef så till
 råtta bracht / att hon fullkomligen fick
 sin hörtsel igen / som hennes egen Broders
 egenhändige hoos mig liggjande attest det
 bewitnar / temte många andre witnen
 som sielfwe det hört och sedt. Och i
 stället för det samma Jungfru har tillsfö-
 rende hela åhret måst hålla wid sängen af
 Rosen / har hon alt sedan der ifrån waret
 frij.

X.

En förnåm Dame kom til kållor-
 na at sökia boot för sine flusige
 och swage ögon / och fann der
 emot innom få dagar stoor liffa : Men
 når hon 8. a 10. dagar hade druckit /
 fick hon medh Påsten ett oförmodeligit
 bref om en af sine anhörtiges dödelige
 frångälle / hwar öfwer hon blef så al-
 tererat at hon ej kunde mehra dricka
 af

af wattnet / utan reste medh en håftig
 sorg och gråmmelse heem til sitt hærber-
 ge / hwarest hon så lade denne hån-
 dellen på sinnet / at hon mot aftenen
 begynte få ett slag på högra armen och
 handen och sedermera på hela den hö-
 gra sidan / så at fötten / tånen och
 fingren medh armen blefwe orörlige och
 styfwe som kläppar / så at man medh
 ingen macht kunde röra dem eller wicka
 hwarken fram eller tilbakars / och fin-
 gren blefwe på den handen så contracte
 och inkröfte at man nödgades medh stoor
 force råta uth dem och binda fast widh
 ett bråde / at förhindra deras widare in-
 dragande. Och som hon sådan swår och
 stoor Alteration hoos sigh fant / wille hon
 uphåra medh widare Källewatnets dric-
 kande / men jagh rådde henne at fortfa-
 ra medh Curen. som då stood på det hög-
 ste ; hwilket hon och gjorde / och fann hwar
 dagh när hon 8 å 10 glaas drucket / så-
 dant krypande och märlande i den skadde
 sidan / liksa som hade det kommet någon
 lefwande krafft / i de döde och tunge Se-
 nor och Nerver / hwilken och gaf henne
 den

den styrctian / at hon kunde (medan hon
 drack) lyfta up armen och röra tumen
 och fötterne; hwilken krafft och rörelse
 doch mot afton / när watnes kraft had
 transpirerat, minskades / och lemmarna
 på den sidan kommo til sin förra styf- och
 orörlighet. Icke desz mindre continuera
 de hon medh jemt drickande och badande
 hela tre wekorna ännu / under hwilken
 tid / hon kom til en sådan fullkomlig
 krafft och sundhet i den siuke sidan at hon
 smänningom begynte gå och röra bäde
 hand och foot / och blef innan atresan så
 frist och färdig / som den der aldrig wa
 rit siuk.

Här af dhe hafwa at låta under
 råtta sigh / som straxt när någon anstod
 under Bruns-Curen händer / begynna
 hålla upp af den samme: Eme
 dan sådant otidigt uphörande / meer
 skadar dem än hielper / som man ögon
 skeenligen kunde see Anno 1693 / när iagh
 förestod Bruns-curen i Medewij / då en
 heftig Feber begynte grassera , under en
 stoor deel af Brungästerne / af hwilke
 de som på mitt inrådande fortforo medh
 Curen,

Curen, blefwo innan kort tid / brachte til
sin förriga helsa igen / men de som uphör-
de der medh / släpade Febren medh sigh
heem / och drogos der medh hela långa
Tiden.

XI.

*Extract af Hödgwälb. Fru C. S.
Bref af d. 30 Octob. 1702.*

Efter Herr Doctorens begäran lä-
ter iagh weta at den Tärpare gäs-
sens passion bestod der utht / at
han 5 åhr har haft en swulnad i hela sin
Kropp / och der hoos wärct i alla leder/
och så länge han kunde hålla sigh wäl
stilla i Sängen war wärcken borta / men
så snart han rörde sigh hade han en sådan
wärct / at han måste skrifa. I begynnelsen
giorde det fierendels åhr emellan at det
kom / sedan en måne / och nu i siol och
för ån iagh reste til Brunnen / hade han det
hwar Wecka / och låg långa tiderna der af;
Men sedan han har brukat det wälsigna-
de Watnet / har han ické kânt den ringa-
ste

ste anstööt / uthan är så frisk / som han
 aldrig hade warit siuk / har och en måck
 ta helbregd Färg igen. Albra war
 GUDh som sådana Hälso / och Nåde
 Brunnar låter uppspringa / etc.

XII.

Ette bref ifrån hans Ehrewyrd.

M. A. Fr. af den 5 Decemb.

Anno 1702.

JAgh haer intet welat längre dröya
 medh communication af samma
 berättelse för min anpart / tack
 kandes först och fremst Gudh som såda
 ne hälshomedel uthi de härlige Sätrens
 Brunnar dem siukligom / och ibland dem
 migh / förunt hafwer / och sedan Herr
 Doctoren för desz osparde högtbepriilige
 flit til at bringa i dagzhuset och til war
 keligit Bruuk de rikedomar / som uthi
 dese brunnar så länge hafwa fördolde le
 gat. Min swåraste Passion som iagh
 hafft / har bestådt så wida iagh kunnat
 penetrera, in intumescencia Lienis, Och
 män

månge der af förorsakade olägenheter
 ructibus, flatibus och affectione Hypo-
 chondriaca: Ehuruwäl jagh icke kan ubre-
 seckta Magan at han icke warit swag och
 mycket seelachtig. Jagh mände ty wär!
 när jagh på 7de Åhret war i Häff / sam-
 mansancka migh denna passionen, ge-
 nom trägen ämbetes Upwachting / owan-
 lig Diæt, ett oroligt Lefwerne / continuer-
 lige Resor ifrån den ena orten til den an-
 dra / och mycket wakande / hwar uppå
 fölgde en swår Qvartan, som warade öf-
 wer 20 weckor / och lika fullt måste jagh
 göra min tienst / så at när jagh medh
 stor möda slapp Qvartanen, besant iag
 icke allenast en hoop odugelighet i Krop-
 pen uthan och kände handgripeligen miel-
 tan war lederat och förswagat. Och
 ånkiönt iagh ifrån den tiden har brukat
 åtskillige höglärde Doctorum Råd / præ-
 scriptioner och Medicamenter, så hafwa
 de doch icke waret mächtige at uphåfwa
 samma Passion, uthan han hafwer nå-
 stan Åhr från Åhr öft sig / och hafst si-
 na wiså intervalla, lärdeles om Höst och
 Wåhr / at iagh intet annat kunnat kån-
 na /

na / än han skulle utslå til en scirhum
 som det och ofelbart i långan tid ware
 en sådan Affect. Swarsföre jagh och
 åhr / fast än icke conjunctim, waret wi
 Medewij och bettent migh af de hårlig
 Mineral watn som der åro / hafwande
 stoor orsak til at berömma de watnen oc
 säija at de hafwa märkeligen lindrat pa
 sionen, men efter en tid på åhret har ha
 å nyo anmält sig. Nu sedan jagh ig
 nom Gudz ingifwelse och goda wänner
 inrådande / haar 2 åhr å radh bettän
 migh / af de hårlige watnen widh S
 tran / kan jagh i sanning säija / at iag
 haar funnet hoos migh en större opera
 tion och förbättring efter dem / än efter
 Medewij Watnen. Förledet åhr som
 migh tyckte / bröt Sätrens Wattne
 Passionen och emollierade den Swul
 som war i Miälten; Men i åhr har de
 genom Gudz wålsignelse haft större
 wårckan så at jagh intet stort ha
 kânt til Passionen eller känner ännu. Slu
 teligen approberar iagh efter den wår
 kan som iagh hoos migh funnit utaf S
 trans Watnes drickande Herr Archiate

rens Censur der öfwer / at det är ett tref-
feligit och aproprierat Hållomedel för
Mieltesjukan och målttsichtige patien-
ter, &c.

XIII.

Sispeta Israels dotter från Salber-
get har i ett helt åhrs tid haft i
det wänstra Låret / en gruswelig
wårck uthan någon Swulst eller rönnad/
men serdeles nu i 13 weckor haer hon Nat-
och Dagh uthan återwända skriket: kun-
de ey heller för wårckens häfftighet äta
någon ting / hwarföre hon och wijd an-
komsten til Brunnen war som ett scele-
ton eller Benraagel. Och när hon så
ledes i sådan wårck och wända / legat en
tid på Ladulogan i Sätra By / dijt
modren baar watn äth henne / begynte
wårcken så småningom minskas och asta-
ga / til des hon efter en Månads dric-
kande och ett badande allenast / gick d. 20
Julij medh en kåpp i handen til Brunnen
och der ifrån widh pass 2000 steeq fram
och tilbakas / i det ställe hon i de förra

13 Vector / för wärck och mattighet
 skull knapt kunnat draga sigh på buken
 öfwer gålfwet.

XIV.

När Erson från Asbenninge i Nor
 berg har öfwer ett åhr / haft en
 mäcka swår wärck i båda Lären
 särdeles det högre / på hwilke och så Se
 norna innan på wore så hårde och styf
 we som Trå: Des uthan war han så An
 detäpt at han för andtäppans swårhet /
 knapt flck gå något : hade derjempte et
 jemt susande och pipande för öronen
 När han något öfwer en Månad drucke
 och twettat sigh medh kalla Watnet esom
 oftast widh källan / efter der ett fane
 rum för honom at bada / förginge honom
 alle desse Passioner.

XV.

Erstin ols datter från Salberget
 hade på wänstra ögat (det högre
 war aldelas förlorat) en fläck som
 skym

skymde öfwer ögnstenen / så at hon med
 möda kunde stillia at / hwad man för hen-
 ne hölt. När hon en tid af Brunnen
 ut och inwertes sig betiänt / kunde hon
 rent seija og nembna alt det man hölt hen-
 ne för ögat.

XVI.

Nicka Jansdatter från Sand i
 Fernbo / fick för 1. åhr sedan en
 meckta swår wårck i wänstra foot-
 leden / som ånteltigen slog fyra store håål-
 der omkring hwilcka med blood och blod-
 achtig Materia flöte alt till deß hon kom
 till källorna / då hon efter 8. à 10. dagars
 drickande och twettande med ochrans på-
 leggiande öfwerwant wårcken och hålen
 läcktes aldeles igen.

XVII.

Erstin Nilsdatter från Pålsbo i
 Fårnbo har i 3. åhr haft och hade
 ännu wid ankomsten en sådan swår
 fluss

flus på ögonen och ögnläcken / at ögorne
wore aldeles igen swulne och när man
med möda ögnläcken uplätte / wore ögor-
naröde som kiöttstycken och med en kiäck
töckn öfwerdragne så at hon eff kunde see
eller tåla dagen. När hon en tijd ö-
gorna twettat / och drucket af watnet /
komme ögnläcken aldeles i sitt stiel igen
och ögorna blefwe klare som en Cristall.

XVIII.

Mrs Ersson från Carlby i Simtu-
na Sockn har i 10. Månader haft en
förfärlig wärck i hufswudet / som
änteligen slaget ett håål under wänstra
ögat och ett in i munnen ; Hade des utan
ilångan tijd haft en swår andetäppa
dract allenast 11. Dugn af källorna och
Både hufswud wärken och andetäppan
förswann.

XIX.

NSwen så Jan Swensson Ibidem
har öfwer halft annat åhr haft en
swår hufswud wärck med antäppa
och

och sådan ömhet i kräppen som han hade
waret aldeles sönderslagen. Drack wid
pass 11. å 12. dygn och alt förgick.

XX.

Bästros Brita Erikzdatter från hed-
bo i Fårnbo om sine 55. åhr har för
20. åhr sedan efter en swår wårk
blifwit aldeles blind på ögonen / så at hon
med dem icke såg mehr än en steen ; hwil-
cket fuller öfvergick på högra ögat så at
hon något fick med det see igen : Men det
wänstra war aldeles blint ännu / när hon
för 3. åhr sedan kom till Brunnen. Och
som hon första åhret fann stor lysa till
sin hyn / så kom hon både i fior och i åhr
igen och seer nu med både ögonen fullkom-
ligen.

XXI.

Apellans Sån i Gläckebo Jo-
hannes Myrman om sine 18. åhr /
har för 10. åhr eller mehre sedan / ef-
ter en swår wårk som hela wänstra Pupil-
lam

lam eller ögnesteenen sönderslaget/ fåt utan på ögat en hård wext stoor som en half årt / hwilcken ögnläckes igentäppandes förhindrade/ så at det altid stod uppe. På ett åhr hade han i samma ögat haft en förfärlig wårk som honom alt Studerande förbödd så at han sig uhr Scholan måste gifwa/ til des han 1071. om såraren på en månads tijd betiänte sig af Brunns Euren ut- och inwertes / då hufwud wårken förswann / och werten så bortgick att han kunde ögat wål tillstappa och sina Studier fortdrifwa.

XXII.

En Olson från Westerås har i några weckor haft sådan wåmielse till maat / at han intet kunde fånna lusten der af/ fick ey helre neder det ringesta förutan suur midelk. Men sedan han i 14. à 20. Dagar betiänt sig af Brunswattnet blef han aldeles restituerad.

XXIII.

Dr Johan Jöranson från Tible i Lisslena blefwe genom en swår wårk

wärck för 7 åhr sedan 3. Rygge kno-
tor uhr leden slagne / och han derigenom
bracht i sådant uselt tillstånd / at han
måst gå krotot som en bågamed 2. Kryckior
i handen / och wänstra armen blef aldeles
bortwijnad och helt och hållet laam / så at
han derföre nödgades öfwergefwalands-
bruket och taga allmosa. Ao. 1701. när
han 1. Månad drucktet och badat 3. gån-
gor / lade han bort kryckiorna wid källor-
na och gick så fort som någon annan.
Och i åhr har han der jemte wunnet den
styrckian i armen at han kan lyfta den
upp till hufswudet och föran fram och till-
bakars.

XXIV.

Arit Anderfson från Biskulla fick
för 3. åhr sedan en mycket swår
wärck i wänstra låret och knå / hwår
af knå blifwet så krotot at han wid an-
komsten till Brunn gick med en kryckia
kunnandes allenast stiga på tåändarne /
desutan hade han en meckta swår
wärck i högra armen / måst öfwergee
skräd-

skräddare ämbetet / det han tillförende
 idkat. När han 3. weckor drucket och
 badat någre gånger / kunde han utan kryc-
 kia gå och stå så stadigt på foten som någon
 annan / tå wårcken i armen war och alde-
 les borta hela den tiden.

XXV.

Barin Pärzdatter från Biskops-
 kulla fick 1696. tår wårck i högra
 Liret och benet / hwilcken henne så an-
 satte / at samma lär blef stäckre än det fri-
 ska / och hon måste bruka Kryckia / kunnan-
 des litet eller intet på samma Been stiga.
 Nu är hon genom Gudz hielp och helsokål-
 lornas brukande så widt brackt / at hon får
 stiga wäl på benet och iblåd gå utå kryckia.

XXVI.

Barin Pärzdatter från Enåker har i
 några åhr haft en förfärlig wårck i
 hufwudet med en så starck flus på
 ögonen och ögulacken at hon wid ankom-
 sten till Brunnen ey kunde see upp och
 ögonen woro illa röda / så at hon ey kunde
 se så mycket at gå ut genom dören utan at
 sam-

fambla med både händerna i wädret;
 Låt derföre leda sig af en annan några
 märnar till Brunnen till desß hon kunde
 sielf gå dÿt / och efter intet så många
 dagars förläpp kunde see och nemna alt
 hwad man henne hölt för ögonen / gick
 och medh gladt sinne heem utan någon
 ledesman.

XXVII.

Sammaledes Margita Ersdatter
 från Färnbo / hade wÿd ankoms-
 sten meckta swag synn / och flusfi-
 ge ögon / samt swulne ögnläck / medh
 stora fläckar på ögonen ; När hon Kål-
 lorna i några weckor brukat / blef hon äf-
 wen lå frist som den förre.

XXVIII.

H. Sån i Arboga / om sina 4
 år / har ifrån sin födslo tÿd wa-
 rit beheftat medh en frätande siuk-
 dom kring lifwet / vthländst Eld kallad /
 som flyttat sigh ifrån det ena stället til
 det

det andra / när man der emot något brus
 kat / och omsider stadnat i det ena benet
 och det så fringsfråtet at det begynte illa
 lachta. Brukade Bruns, Jorden eller
 Ochran upspädd medh samma watn /
 hwilket hela skadan innom några dag
 gar aldeles helade.

XIX.

Walb. J. L. C. hade en långan
 tyd haft en mäcktä förskämbd
 maga / som och i beghynnelsen af
 brukandet intet wille tåla Watnet / utan
 gaf det måst alla dagar tillbaka. Jcke
 des mindre rådde jagh at ey affstå medh
 den begynte Curen, som henne också wäl
 bekom / att hon ey allenast fick behålla
 watnet til 17 å 18 glas om dagen / u-
 tan fick magen aldeles til råttä igen / och
 kom til en liflig Hy / i det stället hon wid
 ankomsten hade ett pusigt och bleekt an-
 seende.

XXX.

En Kirstin Bengts datter från Mil-
 ling.

lingby Torp i Romfartuna / som i tracta-
ten af 1700. står ansörd / seer nu medh hö-
gra ögat så wäl / at hon nembner alt
hwad man för henne håller / widh sitt rätta
namn ; och medh det wänstra som både
iagh och andra höllo för aldeles oduge-
ligt til någon synn mehra / seer hon det
skynita som man derföre af och ann rörer.

XXXI.

NÅ Person från Salberget haer
ett helt åhrs Tid haft en så för-
skänd Maga / at han hwarken
kunat få neder eller behålla någon maat /
uthan måste den strart upkasta. Drack
allenast 14 dagar / och Appetiten kom igen/
och maten blef qwar hållen / uthan någon
Magans gravation.

XXXII.

SUstro Lispet Anders dotter från
Fittia sochn i Upland / har i ett
och tiugu åhr / haft wänstra han-
den och armen aldeles wisten och förla-
mat / så at hon hela den tiden hwarken
kun-

kunnat röra något finger eller lyffta up
armen och handen från sidan / hwilken
och war så liten som en barn hand. Och
som hon kom seent til Källorna fick hon
intet tïd at dricka mehr än 14 dagar och
bada en gång / uthaf hwilket hon doch
fann sådan ändring och förmänn / at hon
kunde effter 8 dagars drickande röra frem-
sta fingret och sedan wid bortgåendet bå-
de tumman och de andre fingren / samt
lyfte armen något från sidan.

XXXIII.

NÅt Erson från Löfstad Socken /
har på ett halft åhr waret bort-
tagen på hela wänstra sidan /
som honom så beswårade , at han widh
ankomsten / medh handen ey kunde fatta
något / uthan / om han wille styra
en häst / måste han biyta medh mun-
nen i tömen på wänstra sidan. Innan
han gick från Källorna bort / blef han
i handen så starck och föör / at emellan
den och den friska ingen ättskilnad war.

XXXIV.

XXXIV.

Herr B. i L. F. om 54. åhr / haer
 swarit Paralyticus på högra sidan;
 kunde wid ankomsten til Brünarna
 ingen ting taga eller hålla i högra handen:
 för ån han reste der ifrån kunde han kasta
 och hålla medh handen både ett och annat/
 och hade intet några små Alterationer kom-
 met emellan af Råddhåga / til hwilken han
 war mycket inclinerat / hade han blifwit
 fullkomligen restituerat.

XXXV.

Hloff Larson från Dramansbo i
 Altuna har i 5. Åhr haft en mæc-
 ta swår tårr wårck i bägge Kona/
 järdeles det wänstra / hwar af han ock
 blifwit så styff och orörlig / at han medh
 stoor möda kunde gå illa haltandes / och
 kunde knapt lyfta up Fötterna från gålf-
 wet / eller sättia skonon S. V. på sig. Drack
 allenast 10. å 11 Dygn och badade sigh 3
 gånger och blef så smidig / at han kunde
 lyfta up hælarna under låren och wårck-
 ken war aldeles borta.

XXXVI.

M Adam A. D. haer efter en swår
 Barnslång uthi hwilken hon för 7.
 å 8. Månader sedan legat / blifwit
 så matt och swag jemte ett continuerligt
 håll och swidande i högra sidan / och ar-
 men / at hon alt sedan måste hålla wid
 Sängen / och intet kommet längre än 2.
 ledt henne / som hon och widh ankomsten
 til Brunn låg i en Wagn och lät hela ti-
 den medh en Chaise föra sigh til Brun-
 nen. För än hon tog der ifrån afsked blef
 hon heel Restituerad och gick sielf af ock
 an til Källorna / samt spaserade eljest
 hwart hon wille.

XXXVII.

N Anders Anderson Klämpe ifrån
 Westerås om sine 15 åhr / har alt i
 från barndomen warit plågad
 medh Steen och der widh hänglande U-
 rinens stjärande och dräppetals gående /
 som så hårt honom ansatte at han intet
 fick gå eller röra sigh / för än han begyn-
 te pisa Blod / och måste så liggia til sängz
 hela

hela tiden. Han drack af Källorne 6 we-
 kor / och hade under hela den tiden / in-
 gen nödh at låta Urin / eij heller gick nå-
 gon blod från honom / utan en gång när
 han medh Posten red något hårdt til We-
 steråhs / wäste sigh litet der af / och gick
 från honom en steen stoor som en årt / men
 wände straxt igen.

XXXVIII.

^{ee}
NSwen så hände medh Mats Hin-
 driekson från Upsala / hwilken i 8
 Åhr tilbakars varit bekajad medh
 Steen Passion, och jemte några små / födt
 en stoor som en Hasselnötskiärna. Den-
 ne drack Ao. 1701. af Brunnen / och hade
 hela det åhret ingen kiänning af samma
 anstöt : eij heller hela den tiden som han
 Anno 1702. sigh af Bruus Curen bes-
 tllante.

XXXIX.

Extract af hans Eherewyrd: U. M.
 Past. i W. bres af Den 15 Aug. 1702.

Wad mitt nu förtiden warande till-
 stand

stånd wid kommer / så har jagh ock sår-
 deles Orsak at tacka den nådefulle Gudh /
 som har så wålsignat Bruns curen , at
 jagh så småningom kan sköna det Gyl-
 lenådren dagh från dagh sachtar sigh /
 doch så at den hafwer fina omkiftelser.
 Den gode Guden hugne Herr Doctoren och
 wålsigne des Gæster som trångia til at
 bruka desse hälfbomedel / medh vidare
 Brunnens kraft och lyckelige wårkan !
 Lefwer man til annat åhr / så lærer Herr
 Doctoren få en farlig hoop medh Bruns
 gåster. Des goda rychte låter dageligen
 förliuda sigh / och lærer ringa många til-
 samman. Och wore intet så när in på
 Hösten / så komme wål några här ifrån
 Orten straxt. etc.

XL.

Ett Bref ifrån Herr M. N. Sp.
 af den 15. Jan. 1703.

Näst det at jagh stoor orsak hafwer
 at tacka den goda Guden för häl-
 sa och sundhet / så kan jagh ock i
 sanning bekänna det Gudh der til mycket
 hul-

hulvit medelst den Cuur jagh widh Flå-
 kiebo Surbrun i förledne Sommar bru-
 kade / warandes jagh mycket befriad is-
 från min Andetåppa / och de håll / som
 wijd den ringaste Kroppsens sträckning och
 wändning migh förr plågade. Der nu
 Gudh besparar lifwet / lærer jagh ofelbart
 samma Hålsokålla besökia / medh säker för-
 hopning at den Skörbiugge - anfäckt-
 ningen som iagh hafwer offta kiänning af/
 doch ey som förr innan iagh war til be-
 melste Brunn / lærer medh Gudz bistånd
 aldeles blifwa afhulpen och medh flera si-
 ne följeslagare dämpad. Bigan Karin
 Wådersdåtter / hwilken allaredan widh
 Brunnen stoor Wårkan förporde / lå
 at hon der lemnade sin krynckia / hwar
 beskaffenhet jagh då och hoos Herr Docto-
 ren lemnade / hafwer sedan befunnit sig
 mycket bättre / så at hon nu ibland går
 uthan någon Kiäpp i handen / ibland t
 handen brukar honom åfwen såsom en an-
 nan som plågar medh Kiäpp gå och
 spazera. Men emot elakt wåder hafwer
 hon ån kiänning af sin tår - Wårck ; Å-
 stundar fördensfull giärna ån en gång
 C 3 brus

bruka samma hälsokälla. Och Gåsen
 Eric Anderfson / som tillika medh Pigan
 war ifrån denna Församling / berömmet
 och mycket den Cuur han der åtnutet / fast
 än hans ofärdiga Been intet kommer at
 wåra något i längden / hafwer han doch
 sluppet sin Lårrwårck i Låret och Armen.
 Men bondens lilla Sån i Wilskeberga /
 och deña Församling / Anders wid Namn /
 som ifrån Barndomen först intet och se-
 dan litet kunnat tala / och allenast war
 wijs Brunnan tijo dygn / hafwer nu / se-
 dan han hemkommet / mycket i talande
 och förstånd tiltaget. Hans ålder är 10
 och $\frac{1}{2}$ åhr : och willja hans Föräldrar /
 Gudh wil ! i Somnar hafwa honom dött.
 Bese här widh den XXIV. och XXV
 Observation.

XLI.

M Ad: 11e B. har efter ett swårt fall
 och der af förorsakat wårck (som
 slaget håål på wånstra armen ne-
 dan för armbogarna / så at Feltcheren
 har

har måst skära af stycken af Senorna
 dersammastådes /) aldeles mistat war-
 man och kraften i den armen / som ock
 bleswet der af krockot och contract. När
 hon allenast 10. å 12. Dygn Anno 1701. af
 watnet druckit / fick hon wärman och
 kraften i armen igen ; men krockheten
 wille ej så lätt gifwa sigh / emedan det
 intet stod i watnets kraft at sättia några
 stycken til de affskurne Senor.

XLII.

N hederlig Man har i många åhr
 waret plågad af Lände. Steen med
 en swår wärck i ryggen och Uri-
 nens brännande / samt en swår colique.
 som ibland fölgt med Steen. passion, i-
 bland och waret för sig sielf / och det så
 heftigt / at han gemenligen stadnat i en
 Uplästning. Af denna wåndan hade
 han och under wågen / natten för sin an-
 komst til Brunnen / en meckta swår an-
 stödt / men hade der af icke den ringaste
 länksla lå länge han drack; förubtan det /
 at watnet ref immerfort i ryggen / utan
 twif

twiswel at lösa det med Flemm. gyttrade
gruset / som det ock i Urinen den tiden öf-
wer / syntes en stoor ymnoghet af Flemm
och gruus.

XLIII.

FOrnembde Mans Hustru blef för
20. åhr sedan af en oförmodelig
Sorg som hon ohappandes fick /
så altererat, at hon föll baklänges kull och
måste af andra uptagas. Ifrån den
tiden har hon alt jemt waret inclinerad
at wara sorgsen och ångslig / och så snart
hon det ringaste blir rädd eller altererat,
så blir den ena armen lika som dufwen
fall och darrande / hwilket och öfwerkom-
mer den nedra kåften / så at hon blifwer
så ångslig som wille hon quåstas och rif-
wer sönder hwad hon kommer at hålla
uthi. Uthan på wånstra Låret har hon
haft öfwer 16 åhr en dufwenhet och ibland
en hetta. Och som hon öfwer 9. å 10. åhr
haft meckta litet af sin tijd / så öka sigh
mycket alle desse passioner 8. dagar förr
och 8 dagar efter den tijd på hwilkē den / skal
flyta.

flyta. Wid Brunnen hade hon den en gång då han mycket ymnigare gick än tilförende. Öfwer denne och föregående Observation är sedermera inkommet Mannens egen skrifwelse af den 14. Decemb. 1702. som så lyder: Min Passion anlangande / så tackar jag Gudh at iag hwarken af Coliquen eller Steen alt sedan intet af wettat / hoppas och nåst Gudz Hielp at så vidare lærer continuera. Men min Hustrus består ännu uti föllliande som hon berättar: Alle hennes plågor äre 5. à 6. wekor efter hemkomsten igenkomne til en deel / dock den swåld- och bränningen som hon tilförende haft uti sitt Låår / är til största delen bortgången / allenast är det ännu något dufwit; men beklagar sig ännu mest öfwer sin Hufwudwårck / hwilket alt / der man medh hålsan lefwer / lærer medh Gudz Hielp nåstkommande Sommar under Curen förswinna. etc.

XLIV.

Huruwål twenne andre som redan
 haft Wattusiukan swårt nog i sag-
 gorne / här wid Brunnarna blef-
 wet hulpne der ifrån / som i de förre
 Observationer uptecknat finnes : Så
 wille dock samma lycka intet träffa Bri-
 ta Bårsdatter som kom ifrån Fårnbo med
 en buuk så stoor som hon skulle wara haf-
 wande medh twillingar / den hon och ha-
 de släpat sig med öfwer Åhr och Daggh.
 Men som denne swulsten ett sträckte sigh
 neder åth sidorne och liumskorne som el-
 lest den ordinaire Wattusiukan plågar
 giöra / uthan gick spitzig och oval neder-
 åth / lika som omentum eller feet-nåtet är
 skapat ; så troor iag den wara inneslu-
 ten i feet nåtet; Hinnor och eykunna cure-
 ras uthan stickande. Så mycket want
 hon / at hon blef aldeles befriad ifrån den
 Skidrbugg som henne jemte den andra
 passionen helt och hållet intagit / och fick
 en liflig färg i stället för den döde hon
 wid ankomsten hade.

XLV.

MOns. O. H. hade wid ankomsten til Brunnen en meckta swår Flus på sine Ögon / så at de tillika med ögnläcken woro illa swulne och röde med mycket flytande: betiänte sig någon tyd inn. och uth. wertes af Brunnen och blef restituerad.

XLVI.

SAllige Kyrckioherdens i Fläckebo / Herr Maz Muræi Anckia / om sine Sextio siu åhr / har i många åhr tilbakars waret plågad af Moder. passion, Fleen och Rosan både i Huswud och Been. Drack allenast 8. dagar Anno 1701. och war hela det åhret frij från alle sine passioner, så at hon och 1702. ett wille underlåta at af samma Cuur sigh betiena och det med sin stora lycka och förbättring. Swar af så wål som af den II. VII. och flere föregångne Observationer man kan see och sluta at Suurbruncuren

curen intet alltid och absolut är skadelig för de äldre som många villia föregifwa.

XLVII.

En Mänsson från Ubylund i Romfartuna har i 3. år af en förskemd maga mestadeles måst kasta upp maten med en föregående sweda och hetta inwertes. Drack allenast 8. dagar och magen kom til sin rickthet / så at han uthan något beswär behölt maten.

XLVIII.

Rita N. dotter från Broby har haft Slag på högra sidan at hon intet kunde röra Armen och Låret: Fann sig så wäl efter Bruns - Curen at hon nu kan lyckta Armen och bättre och stadigare gå.

XLIX.

Rich Johansson från Fahlun om sine

sina 12. åhr fick uthi sin Barndom en knyl på Ryggen som mycket och oformligen lårdeles wid höggra Skulderblad stod uth. I de 3. nästförflutne åhren / har han för wårck i denna Knulen och i Ryggen inset kunnat taga sig något arbete före ; och i sidste åhret blefwo ock så knänen så contract, at han kom til Brunnen gåendes medh en kiäpp i handen / och stigandes allenast medh möda och illa på Tåån-darne. Innan han gick bort / blef han så färdig at han tog upp Såd på Åkren med Bondfolcket i Bygn och tröskade många lag på deras Loga.

L.

Extract af ett Bref / af den 4 Apr. 1703 ifrån Herr Probst. Th. Sch. hwilken af en förstiånd maga / Nichte-suka, lifwets förstäppelse / Coli-que och andra anstötter i många åhr varit plågat

När iagh förre gången medh drickningen / kom til mina 11 Glaas / fick iagh der af en temmelig starck

starck purgation / som ey mindre nästan
 war / än den tagh hemma hade haft af
 de purgantier Herr Doctoren migh före-
 skref / som sedan jemt under Curen con-
 tinuerade, och nu alt sedan Gudsläf/gjorde
 hoos migh Naturen så benågen at jagh
 alt der ifrån (widh pass 2 åhr) altid öp-
 pet Ljif haft och ännu hafwer / moot det
 tagh lictwål tilförene mestedelen waret af
 Naturen obstruerader, och hwad magan
 betråffar / så haat den af berörde Cuur
 alt mehr och mehr brackts til sin råtta ap-
 petijt igen / så at tagh nu anteligen åter-
 wunnet en så godh vinn digestivam in ven-
 triculo, som jagh någonsin i mine dagar
 haft ; Andetåppan hafwer iagh ock Gu-
 di läfey någon anfäcktning sedan haft af
 Sjudan och mieltans ömhet år och nu hoos
 migh / åhra wari Gudh öfwerwunnen /
 så at iagh der af ingen känning hafwer /
 der iagh icke råkar alt för hårt röra mig
 eller hastigt altereras / då jagh litet der af
 känna kan. Men ändå nu sedan iagh con-
 tinuerade medh Curen i förledet åhr / kan
 iagh i sanning säija / det at jagh ey någon
 lärdeles känning der af hafwer / den sena-
 re

re åhrs Curen har mechta mycket stärckt
den förra / underligen hoos migh wärc-
kat / hulpet naturen i sitt goda skick och
til en rätt disposition bracht igen. Den
Φλύγσις Scorbutica som iagh för ett
åhr sedan kände i Footlederna / är och
Gudi lof förswunnen ꝛc.

L I.

*Transumpt af en hög och förnäm Frus
skrifwelse af den 17 Apr. 1703.*

Jagh haer mycket recommenderat
Sätra Brunn / som iagh Gudi låf
medh sanning kan göra; Ty det
war ett wälsignat Watn som har gett mig
igenom Gudz hielp bättre hälsa än iagh
har haft på 13 åhr / at om Gud wil och
inga wichtiga hinder komma i wägen / så
årnar iagh migh och ditt i åhr medh ꝛc.

L II.

Han Johanson Wälwächtere från
Westerås om sine 60 Åhr / fick när
han några månader för Ankomsten
til

til Källorna/stod och timbrade på en byg-
 ning / ett floog i Husfrudet som efter 14
 dagars fräsa stadnade i ett slag eller bort-
 tagenhet i wänstra sidan / så at han medh
 möda ifrån stälningen kunde släpas hem/
 då han ock tillika fick feel / både på samma
 sidas hörkel och synn. Detta alt fram-
 hårdade medh honom til des han i. Må-
 nads dagh betiänt sigh af Bruns Curen
 då han gick frisk heem igen så wäl til den
 lame sidan som örat och ögat.

LIII.

Hustru Sigrid Johans datter från
 samma ort / kom blind til Källor-
 ne ledd af en annan hustru / drack
 en månad och twettade sigh i ögonen och
 kunde sedan skönja och nemna alt hwad
 man för henne hölt ; går och nu omkring
 och försäljer Trågårdz saker som man sedt.
 Denne hade och på högra benet ett mån-
 ga åhrs gammalt såår widt som en flaat
 hand och diupt in til bara benet / hwilket
 wid des bortgång war låft til storleken af
 ett witrunstykke.

LIV.

Extract af en hederlig Mans Bref från U. S. af den 13. Maj. 1703. Swilken i många åhr tilbakars waret plågat af en swår gicht i knå och fötter / och der af måste åhrligen många weckor å radh hålla wiidh sängen.

DEsse få radar lända til tienstligit swar : at jagh är wiidh en godh helsa och så waret alt sedan iagh förledet åhr kom från Brunnen ; för hwilken goda helsa Gudh ware ewinnerligen åhrat som migh hulpet hafwer. E-mot Snö och rågnwäder känner jagh ful-ler ibland något sticka ock wärcka i knå och fötter / men intet så at det fått nå-gon öfwerhand. Det hade wål längese-dan min skuldighet fodrat / at iagh ige-nom min skrifwelse låtit Herr Doctoren weta om min Passions förändring / men iagh haar det intet kunnat wål gidra / för ån jagh skulle få see uthgången på wå-ren / då sådana Siukdomar måst plå
 D haa

haa sin Tijd / och måst wara gång-
le / etc.

* * * * *

Desse äre allenast en deel af de Ob-
servationer och lyckelige Curer som
genom Gudz bistånd och wälsignel-
se förledne Sämmars der skedde och an-
tecknas kunde : Ty en deel kunde man
för många förefallande bestelningar (de e-
nom som Brunns-Curen wil rät förestå
gifwa nog at göra) skul eij upteckna / en
deel af Patienterna reste och bort med
de 9. Spetålske utan at berättat och kün-
göra den Nåden Gud dem genom Wat-
nets brukande giordt / det man sedan af
andre fåt förnimma ; en deel tycktes och
wara af mindre wärde / ehuruwäl wac-
kre och för dem som helshan igen wun-
no / sågnesamme. Gud den allerhögste
som desse Hälso ställor med så hälforlyf
Kraft och wälsignålske benådat til mån-
ge ålåndigas och bräckeligas wedersång
och hugnad / han tecktes ån widare den
samma i dem uppehålla och til långliga
tider bewara / på det åg efter komman-
derna

derna äfwen som wij måtte hafwa orsak
och tilfelle att med de 3. män utbrista
och säga af deras låfångs 76. vers.

I Brunnar lofwer Herran /
Prisser och berömmar honom etwin-
nerliga / Amen.

Den Första Frågan.

Om och Aldrigt Sälck om sine 50. 60.
 eller mehr år / kunna uthan fabra
 bruka Bruns Curen?

Denna Fråga håller iagh för så
 mycket nödigare at här skär-
 skåda och betrakta / som det al-
 ment nästan / uthan någon åt-
 skilnad hålles före och slutes at
 Hälse. Källors driickande för dem som til
 sine åhr kombne äre / skal wara skadeligit /
 så at man intet oftare hörer än det : iagh
 eller den / och den Personen behöfde wäl
 bruka Brunnen / men understå of intet
 der til för wår ålderdoms skuld. Swar
 wijd så wäl som wid all annan ting man
 likwäl borde noga i acht taga den gam-
 la Schole-Regel : qvi bené distingwit, be-
 nê docet. Man borde besinna / at intet
 alle åldrige äre af lika constitution och
 helsa / så wäl til magan som andre inwer-

tes lemningar : Ty det tör wäl finnas den som wijd sine 60 åhr kan hafwa så starck maga och andra inelwvor som en annan af 20. å 30 åhr / och således seer jagh intet orsaken / hwarföre icke den förre (cæteris paribus) skal så wäl kunna betidna sigh utan fahra af Bruns curen som den senare. Man wil wäl altid här inwända at den gamla magan intet så skal kunna digerera och upwärma watnet som den unge : Men det är en ogrundat mistancka aträtta Hälso. Källors watn skal wara in potentiâ eller i des ofenbare Krafft så kallt som det ibland synes wara actu eller til des kenbara Wårcken ; äfwen som godt Spanskt Wijn / Canarie Säck eller andre sådane liqueurer kånnas wäl falla til smaken / när de nyligen uthur en hyskall kallare tagne äre / men hetta noog efteråt om man allenast wissl taga en godh portion der af. Rätta Hälso Källor hafwa altid medh sigh förutan den Subtilige Sulphuriske Ungan som grund-syran med sigh förer / hwilken medh de alkaliske Salt i wårt blod och andre wätstor upjäsandes / upwäcker der
 uthi

utti en måttelig warma ; föruthan den /
 låger iagh / hafwa de ock ett Sal volatile
 Sulphureum eller oleosum som medh en
 sårdeles jordenes fetma uthi watnet för-
 blandat / upwärmer både magan och an-
 dre förkylte inelsswor och wetstor / och
 fördelar den der i förborgade kalla slemm.

Detta Sal volatile, som det dels är
 Victrioliskt af Jern-Victrillens primo ente
 genererat , så är det och dels alkaliskt af
 underjordenes warma någorlunda calci-
 nerat och til alkaliskt Natur bracht. Swil-
 ket man wäl kan sluta der utaf / at dese
 Hälso-Rällors Watn så wäl som andras /
 som äre af bästa Slaget / hwarken af aci-
 dis eller alkalicis præcipiteras , som der
 uthaf / at de tingera Sirup. Violar. gröno
 achtig som både iagh ofta ehfsaret och du
 Clos det witnar om Spawatnet obs. p.
 m. 106. som ock af deras gemenaste effect
 och wärkan at Curera de Stukdomar som
 härröra af Syra och Syrligheter i
 kroppen. Och detta är egenteliga orsa-
 ken / hwarföre rätta Hälso - Brunnar så
 många och diverse, ja ibland helt contrar-
 re Stukdomar curera, Ty de hålla ock
 uthi

uthi sigh contraire principia som ett volatile acidum af Grundsyrans härstemmande / och ett volatile alkalicum af Centraliske elden calcinerat. Dese Salia volatilia äre så ymnige i dese Wesmanland-ske Hälso. Källorne / at äg de / när några dagars tårt wäder anhöller / sättia sigh hoop. och klas-tals på Jorden / spånar / barck / stenar eller hwad som kring Brun-narna finnes / särdeles när de lembnas under Solenes omedelbara Wårckan / det hwarjom och enom kan wisas när så behagas ; äre derjemte så flychtige / som både iagh sielf och den så wäl i dese som andre Medicinalske wettensfaper förtreflige Herr *Archiatern* *Hiärne* af ehrfarenheten och der öfwer gjorde prof kunnawitna / at de widh den ringaste eldens Anrörande flyga i wädret / besee desß bref och omdöme här framföre satt / så wäl som desß Swar på anledningen til hwarjehanda Mineraliers upfinnande här i Sweriget / p. 107.

Iagh weet wäl at det lärer falla mångom sålsamt och fremmande före / at iagh i det föregående wil sluta / at i
 Jer.

Jorden och följachtigt i Hålfowatn skola finnas alkaliske Salt / hwilka doch efter mångas Mening aldrig blifwa til för än det Ting som dem hårgifwer / har först waret under Eldens tortur, som den lärde Helmont i sin Tractat kallat blas Humanum N:o 38. och annorstådes det uthtyder och många medh honom statuera. Men föruthan det / at ännu i Jorden finnas åthskillige mineralier som wij icke en gång kunna namngifwa / mycket mindre wiſsa hwad de duga til; Så får man dock Anledning at så mycket mehr falla på dese tanckarna / som man finner hwad för en stoor Deel af alkaliskt Salt är i Nitro eller Saltpetret / så at om man med rätt handgrepp det handterar / så skal man af 16. Unſ eller ett Skålpund få 10. Unſ fijnt eller alkaliskt Saltpetter igen. Och fast iag nu intet wil taga på migh at slita den tråtan om de gamblas Egyptiska och vårt Saltpetter skulle i alla måtto och til alla sina qualiteter hafwa waret af en art / så har iag dock många skäl som wiſsa det förra hafwa waret / om icke
alt

alt / doch till största delen af alkalisk na-
 tur: Hwarföre och den Wälfaste af al-
 la Konungar Salomo i sin Ordspråks-
 Books 25. Cap. 20. vers. när han wil
 likna twenne illa öfwerens kommande
 Ting tilhopa/ låger / dem förlifkas som
 Saltpetter och Attickia; ty i Hebreiska
 Texten står *Nether* och intet Krifka/ som
 wår version det haar / lärandes han ut-
 than twifwel som en Granne med Egy-
 ptierne och hafwande sin Drättning från
 deras Land / hafwa hatt bättre kunskap
 om det Ægyptiske Saltpetret än wij nu
 hafwa. Synnes och Propheten Jere-
 mia af det wanlige bruuk som Saltpe-
 tret hoos Judarna brukades til / nem-
 bligen at giöra deras Fruentimbers huud
 fin (det dock alcalika och intet acida giö-
 ra) i sitt 2. cap. 22. vers. det med ho-
 nem confirmera, Iståendes här ock *Ne-
 ther* och intet Luut som i Swenskan.
 Här uthaf säger och Dioscorides Lib. 2.
 de felle: *σύνιτρον ἢ κίμωνία γῆ σμῆγμα κρᾶ-
 τισον.* med Saltpetter eller limoliska jor-
 den blir bästa Såpan. Med detta alt
 instämmer ock en Förnäm och mycket

experimenterad desse tiders Philosophus,
 hwilken/ när han ett för så många åhr
 sedan ifrån de Orter bekom ett stycke Egn-
 yptiskt Saltpetter / det på allehanda sätt
 proberade och fann det smelta uti Luf-
 ten som andre alkalia, eftervescera och
 jäsa starckt med Wijnätickia och Spir.
 Salis, Tingera Viol-Sirup grön/ samt gif-
 wa från sig flera Teckn och Prof af ett
 alkaliskt wäsende. Och at denne alkali-
 ske Saltarten är och finnes i Saltpetret
 uthan Eldens twång och bearbetande kan
 man sluta der uthaf/ at ofwannembde E-
 gyptiske Saltpetter allenast genom eva-
 porerande stillies ifrån Watnet/ hwilken
 Eld intet är så starckt och mechtig at han
 kan colliquescera och smälta Saltpetret
 och det medelst sammanbindande medh
 de sulphuriske delar ombyta til alkaliskt
 natur om det icke den hade tilförende:
 Hwilket och mycket mehr confirmeras
 och styrckes / af det som Ant. Rech. Libr.
 Rer. Medicor. Nov. Hisp. x. c. 26. förmå-
 ler/ att de der i Nya Spanten sopa medh
 qwastar och taga med håndern hopetals
 Saltpetter i de uthårkade Sidar; hwil-
 ket

Det således intet har smakat Eldens / åth
 minstone denne öfwerjordiskas / den rin-
 gesta wärkan / och likawist har som an-
 nat Saltpetter sin ynniga portion af al-
 kali uthi sigh. Hwad wil man seija
 om det Saltpetter som wid Murarna
 wärer eller gräfwes up uhr jorden som
 detiskeer i de Bononiske Fälder / som Po-
 terius och andra skrifwa om / hwilket
 doch hafwer sitt alkaliska lynne med sig
 uthan at wara lutat och elixirerat.

Uthaf alt detta och mehra / som wid-
 lyftigheten här ey tillåter at andraga /
 kan man icke uthan orsak komma / som
 sagt är / på de tanckar at uthi Jorden
 härbergeras så wäl alkaliske som syrlige
 Salt ; Men tag har redan låtet draga
 migh alt för långt af wägen ; hwarföre
 til at komma til vår förra discours i-
 gen : Man gifwer ju åldrige Personer-
 ne i anseende til hwariehandas deras sjuk-
 domar inn Purgationer, Sömbn-dricker /
 Vomitiver, Antimonialiske och Mercu-
 rialiske Medicamenter, som hwarthera
 för sigh illa och uthan rätt wettenskap
 brukade äre myckit farligare än the o-
 kyl.

skyldige Mineral-Batnen / hwij skulle
 man då för desse båra mehr sakra och
 fruchtan allenast i consideration af ens
 mognare åhr ? Ja / om förfarenheten
 i detta måål så wål som andra Medici-
 ner angående bör hafwa mehr at setja
 ån en hoop mistanckfulle raisonemen-
 ter / så besee / föruthan de många Proof
 som i Herr Archiat:n Siårnes större
 Tractat om Medewij Surbrunn finnes
 anförde öfwer åldrige så Mån som qwin-
 nørs lyckelige curerande, den II. i den-
 ne Tractat anförde Observation, hwar-
 rest du skal finna en gammal Man öf-
 wer sine 50 åhr af Slag curerat, den
 VII. hwarest dig skal möta en 68. åhr
 gammal Summa från 40. åhrs blind-
 het genom Gudz Nåd och Hålbo. Brun-
 nens brukande befriad / den XLVI. hwa-
 rest dig skall förekomma en om sine 67.
 åhr från Modren / Fleen och Rosan hielp-
 ter; och wil du ån mehra / så gör dig det
 beswär och besök en gamal Gubbe i Sæ-
 tra by strart uth med Kållorne om sine nå-
 gra och 80 åhr / hwilken för 3. åhr sedan
 drack af desse Kållor och blef af sin ma-
 gas

gas stora swaghet samt Antäppa och andra plågor befriad / fast han nu af ålderdoms swaghet esomoftast håller widd Sängen / kunnandes man intet med skäl af Hållso-Watnen præterendera, at de skola aldeles så ombyta Naturen / at en moot 90. åhr gammal icke skal ibland känna til några ålderdoms bräckligheter.

Den II. Frågan.

Om och Wattusjukan skal kunna genom *Mineral* och *Hållso-Brunnar Cureras* ?

BEnom det at en och annan som haft begynnelsen / ia mehr än begynnelsen til wattusooten äre här wid desse källor curerade / hafwa såmlige fåt tilfelle at fråga och scrupulera, huru det skulle kunna gå ann / at den Sjukan som af watn härrörer / skal kunna genom watn cureras. Jag swarar å simili: Hur kan det gå ann at en som blöder för mycket Nåseblod kan genom blodets mehrre utlåtande på armen cureras ? Och

huru kan det stee at en som i Durchläpp purgerar förmycket kan genom purgerande Medel der ifrån befrias? Och huru kan det förrättas at en som af Suur och illa luctande Swett S. h. flyter hela natten kan genom et annat swettande af Medicamenter förorsakat / der ifrån stelas? Likawist stee det alle dagar och wärckstelles af förfarne Medicis, kunde och med goda skåål och raisoner bewisas at det ex arte & ratione stee / om man wille intwickla sig i någon widlöftighet. Men det kan man seija i det måål som förnembde qvæstion och Fråga rörer / at tutet alls wattusoot genom hålsfiåållors brukande kan af hielpas / utan den som har sitt fundament och Orsak i Skiörbiuggen (som hon dock mestadeles i desse länder har:) och den som ännu intet kommet så twida at viscera eller de inwärtens inelßworna äre genom långt summande i det Suur-Salta och-skarpa watnet aldeles förskiembe. Ty om det är sant som i Scholarna läres at sublata causâ tollitur effectus, när orsaken / förståendes den omedelbare och närmarste / är bortagen / så förgås dess effect

och wårckan med; så följer åg / at när håll-
 se källewatnet tager bårt Störbiuggen
 som gemensligen består i blodets och andra
 wåtsfors Salt och Seeghet / och således
 gör de safter flytande och tunna som sig
 utom eller inom sina gånger stucket och
 latt / så komma samma fuchtheter at
 flyta i sin wanlige gång igen och i föllie
 der af förgår den onaturliga Swulsten
 som man wattusoot kallar. Förutan det-
 ta så tempererar och diluerar det flychti-
 ge och låtte hållowatnet de tunge / tiäc-
 ke och suurachtige Salt i kroppen som
 förorsaka Störbiuggen och der af föllian-
 de Cachexia och wattusoot / och förer dem
 medh Urinen, som af des drickande mecht-
 ta hymnigt flyter ur kroppen sin wågh /
 så at man observerat det sådanna Urin
 ett allenast til flere Glas afgått än de
 indruckit / utan och waret mycket Suur
 och Saltachtigare än tilförende / waran-
 des detta så mycket mindre at förundra /
 som det och i det sunda Kroppens til-
 stånd gemensligen är Naturens wågh / at
 genom Urinen uthdrifwa de Saltachtig-
 heter som i Kroppen finnas / hwilka om
 man

man i siukeligt tilstænd genom purgerande wille fördrifwa / så skulle man wäl 100 gånger få enom purgera och alle fixe salten ändå stå qwar i Kroppen. Doch til ett slunt här af / wil iagh råda alla dem / som finna sigh inclinerade til Skidbluggens swårigheter / som de samme äre alt för många i desse Orter / at de i god tid sökta nåst Gudh til goda och uthwalda Hälso-Källor / (som wäl många nu utropas til namnet men få äre til gagnet) såsom til det rätta denna passionens antidotum, och der efter en ehrfarens Medici manuduction låta sigh curera för än the få höra ;

Sero sapiunt Phryges.

Och för än siukdomen så skient magan och inelworna at watnet ledan intet kan hafwa någon effect, som det i siol hände en hederlig man / och min mycket gode wänn / hwilken iagh så gerna som migh sielf welat hielpa. Men han hade försent fattat den resolution, och war medh honom redan så wida kommit / at Naturen kunde intet hielpa under Curen, hwarförre mestadels Watnet i Kroppen wille stad.

stadna/och iagh rådde honom at öfswergif-
 wa widare brukande / som han och
 gjorde / och ett mehra än några Må-
 nader där efter lesde. Och fast än som-
 lige illwilljare / och alle goda tings e-
 laka uttydare / wille der af taga tilfålle at
 lasta desse hårlige Gudz gåfwor / så wil
 iagh doch intet annat swara dem/ än lem-
 na dem under den sammans doom / som
 wål lærer förswara och vindicera sine mis-
 de gåfwers föracht ; och om de willja
 skylja Rållornas drickande / som doch ett
 länge påstod / för orsaken til des wattu-
 soot / så wil jagh medh klara bewijs och
 witnen öfswertiga dem / at han den ha-
 de wål ett halft åhr eller mehra förr än
 han reste til Rållorna/och war redan så in-
 tagen der af/ at han intet stod til at hielpa.

Den III. Frågan.

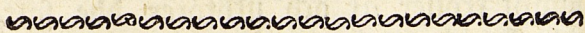
Om och Lungfichtige kunna der af
 dricka ?

Sedan som man så wål af Herr
 Archiatern Hiernes tractat ,
 om Medwij Surbrunn pag. 31.
 Som

Som andre om Mineral . Brunnar uth-
 gångne skrifter/ har förmerckt / det de för
 dem som hafwa Phthisin eller råtta Lung-
 soten äre aldeles otienlige / har man straxt
 begynt at gå ab uno extremo ad alterum ,
 och så snart någon det ringaste blifwit
 plågad af en Catarr på Bröfket/ eller en
 ringa Hosta/ Heeshet eller Andtäppa/el-
 ler begynt at blifwa mager och tarr/ har
 man tagit på at afråda honom från mi-
 neral Brunnar/ såsom från ett förgift.
 Nu är intet uthan/at icke / när Lungfoten
 är så wida kommen/ at Lungorna der af
 blifwet sårade/ så är mineral-Watnet/ så
 der uthi/ som alle andre inwertes sår och
 bölder/ så godt som Salt i suurt öga/ som
 man plågar seija. Men så är här ock
 af nöden/ at wäl åthskillia 1. den råtta
 Lungfoten ifrån twin - eller tår - siukan.
 2. Lungfoten i sin första grad, som ännu
 består i en på bröstet fallande Catarr och
 begynnande Obstructioner och förståp-
 pelsler i Lung-körtlarne/ från de högre des
 grader, i hwilka Lungorne begynna blif-
 wa/ eller aldeles redan äre sårade : En
 uthi twinnfoten som ofta hörrörer af du-
 ctuum

Etuum chyliferorum & glandularum mesenterij, eller maatådrarnas och tarm-malens förtlars förstoppelse / ofta åg af en skarp, eller saltachtighet i blodet och den närande saften som snarare tärer från/ än sätter något til de öfrige kräpsens delar etc. kan och bör hälsowatnet med största nytta brukas / för det at det öppnar de förstäppelser / som kunna hindra chyli, eller den i magan kokade matens upp-och-ingång til blodet / samt sköljer af och uthförer dhe salt och skarpheten som gödra blodet och närings-saften mehr tärande än födande och tillsättiande. Äfwen så i dhen begynnande lungfoten / som nu först taar på at sättta förstäppelser och små knular och swulster i lungornas förtlar / hwilka än intet blifwet suppurerade eller til waar brachte / kan man medh nytta bruka samma wate / sårdeles om der under sticker någon störbugg som til desse små swulsters genererande hielper til. Men det hörer ens ehrafaren och widh bruns-curer nogsamf waans Medici inrådande och consultation i detta måål /
 hwil.

hwilken mehre i Nosocomijs och Siuk-
huus/ samt Medicorum Scholer och
Collegier, jemte hwariehanda Mineral-
Brunnars bhwistande; taget och hop-
samblat sin experience och wettenskap /
ån på danske-Scholar och andre sam-
mankombster inhentat och fattat infi-
nuerende och smickerachtige maner i taal
och åtbårder / hwilke fuller åre behageli-
ge i en deel ågon och åron / men hielpa
alzintet til Siukdomens fördrifwande.

Den IV. Frågan.

Om det skal kunna hafwa någon
wårckan til en och annan *Passions*
hemmande/ at man dricker wat-
net warmt.

DEt åre somlige / sårdeles af det de-
licatære kånnet/ af så swag Maga/at
at de intet kunna tåla watnet kalt/
uthan nõdgas wårma det i bouteiller sats-
te i en Gryta i warmt watern eller på an-
nat maneer. Och ehuruwål af watnets
kraft/beshynnerligen af de subtileste delar
en

ne/något på det lättet afgår / så har man
 dock af förfarenheten / at genom watnet
 således brukat / åthskillige sjukdomar äre
 curerade ; warandes det bättre / at såle-
 des favorisera Patientens Maga och In-
 elsvor / än aldeles låta den gå trösklös
 der ifrån. Doch finnes här uthi åth-
 skildnad / så til Watnet / som Personernes
 constitution. En Hög och Förnehm
 Fru / som Anno 1693. / då iag förestod
 Bruns. Curen wijd Medwij ingalunda
 fördrog watnet kallt där / hon måste ock
 begynna och bära sig åthuru hon wille /
 hon kunde det wäl tåla kallt wid desse käl-
 lor förledne Sæmmars / och drack i nå-
 gra weckor med sin stora nytta.

Den V. Frågan.

Om man icke kan dricka senare på da-
 gen / än kl. 3. eller 4. om mårgonen?

Huruwäl man intet med skäl kan
 Afråda dem / som i så good tid om
 aftnarna gå i säng / at de kunna wäl
 såfwa ut / och blij muntre til den tiden om

mårnarna / at då ägså begynna drickan-
 det ; dock lictwål / som större delen af de
 förnehmare / deels komma seent til afton-
 Måltiden / (den man intet kan råda dem
 at äta förbittigt för den kårta tiden /
 som blir imellan middagē och afton) deels
 och sijnå största nöyet och roligheten om aft-
 narna / sedan dagsens hetta har hindrat
 dem från alt spåserande och lust : Och
 man / wid hälso-kållbrukandet / gärna wil
 contribuera til Patienternes förnöielse
 och sinnets upmuntrande / alt hwad man
 kan : Så kan man wål tillåta / at de be-
 gynna drickandet kl. 5. / tawål 6. om mår-
 narna / som sinna sig til kl. 3. eller 4. eij
 hafwa säfwet sig fullsöfde : Ty iag har
 af långlig ehrtarenhet merckt det / at wat-
 net mycket bättre har bekommet dem / som
 senare det drucket / sedan de genom sömb-
 nen sammanhemtat och ersatt de Krafter
 och Spiritus, som genom förra dagens het-
 ta och wakande waret förtårde och för-
 drifne / ån dem som androm til willies / el-
 ler efter wanligheten stiget halfsöfde och
 omuntre upp och begynt dricka. Man
 kan ju / i det målet om man wil / och fin-
 ner

ner nödigt / skunta en tima länger upp
 med middags Måltiden / särdeles om
 man finner watnet intet wara til sörsta
 delen afgånget / innan den ordinaire måltids
 tiden kommer. Och det inkast / som
 i detta tilfellet tages af Watnets Krafts
 dissiperande och förflögande / genom So-
 lens warma / kan der igenom beswaras /
 at först och frembst är Bruns Huset så
 betecktt afwan och på alla sidor / at So-
 len intet stort kan der igenom wärka / så
 at der äg skal wara swaalt nog mit på
 stelfwa dagen; sedan äg rinner watnet
 uhr de diuwa ådror alt iemt uhr iordens
 diup / så friskt til och af / at Solen eij kan
 hafwa stoor wärkan der på / för än det
 utom tunnorne i rännilen taar på at rin-
 na saktare och olyckt.

Den VI. Frågan.

Om det änteligen är nödigt / at dric-
 ka 4. 5. eller mehre weckor ?

DEt första åbret / som iagh genom
 Gudz wålsignelse / upfann och up-
 tog desse Källor / som Bergsfolc-
 tet

Ket der uppe wore mycket owane wid så-
 dane Mediciner och Curer, dem de til en
 deel icke ens hafwa hört talas om: Så
 tryckte de och wara nog / om de icke alle-
 nast intet hade drucket mehr än 1. mor-
 gon eller 2. / uthan förmente sig böra wa-
 ra befrijade / fast än de hade aldrig så
 swår Stukdom / om de man finge smaka
 watnet. Och finnas temte dhem många
 andre / som willia wara förständigare /
 men billa sig dock inn wara nog om de
 dricka 8. à 9. Dagar / fast än de med de
 swår och långsammaste Passioner woro
 beheftade / som ofta fordra 5. 6. eller meh-
 re weckors drickande. Swår utaf hån-
 der / at när de innom de få dagar / de ef-
 ter egen godtyckio satt sig före at blifwa
 wid Brunnen (ty skulle man råda dem
 helre til at afstå med Curen / än dricka så
 liten tiid / så gifwa de före man unnar dem
 intet watnet) etj blifwa hulpne / gifwa de
 skullen på watnet och källorna / lika som
 hade de ingen kraft. Der lickswäl / så wäl
 i andre Medicamenters ingifwande / som
 helso-watns brukande en proportion må-
 ste wara / emellan stukdomens art / storleef
 och

och långsamhet/ och anten Medicamentets
 eller Brunn-Watnets qvantité och myc-
 kenhet. Nu/ som det wore en fåfängia/
 och kanskie med en lifs spillan/ at inösa i Pa-
 tienten på en gång de Medicamenter, som
 skulle tagas på 8. eller flere gångor/ så
 skeer det eij helre utan skada til hellsan /
 och kanskie lifwet med / at man inom 1.
 Wecka eller 14. Dagar/ wil dricka i sig den
 Proportion och andeel af Watnet/ som
 bör drickas på 4. à 5. Weckor. Naturen
 låter intet twinga sig/ utan wil smänin-
 gom gå ifrån mindre til mehre : Och är
 eij bättre dricka på en gång/ det man skall
 hafwa på många/ än åta på en gång/ det
 som fordras öfwer hela weckan. Swar-
 före är bäst/ at i detta målet hålla sig wid
 Brunns Curen förståendes Medici inrå-
 dande / som så är bekant så wäl om Wat-
 nets Natur / som sinckdomens art / at han
 kan den ena moot den andra proportione-
 ra ; och om han så skulle finna rådeligit
 och nödigt/ så är bättre spendera en wicka
 mehr på Curen, än 1. wecka för litet. Ty
 når man hela elfwa Monaderne om året
 får lefwa esier eget behag och med selfz
 wäld

wäld äta och dricka/hwad och huru myc-
ket man lyster / så kan man änteligen an-
wända en Månad til helsans uprätthäl-
lande/ eller igenfäende/ och til at göra en
Medicinist penitence.

Den VII. Frågan.

Om man och icke före / eller straxt ef-
ter drickandet får rökia Toback?

Et war den förste och gångbareste
frågan/ som både af Manns- och
Qwins Personer af gemenare wile-
for mig föresteltes / wid Brunnens up-
tagande. Och kan iag intet see / hwar-
före icke de / som äre wane der wijd / kun-
na det göra ; allenast de som förut rökia/
bruka der wijd den omtanckan/ at de wäl
skölia munm/ för än de begynna dricka / på
det de intet tillika med Watnet måtte
nedskölia någre återleswor af Tobacket /
som torde bringa dem til upkastning ;
Och dem / som efteråt det willia bruka /
skulle iag helre råda/ at de der med uppe-
hålla / till des watnet moot middagen mest
är

är atgånet. Ty skulle de genom förtidigt rökande komma saliv- eller spottgångarne til gångs/ så torde watnet wänna sig att gå den wägen/ hwilket man intet gärna wil hafwa wid Surbrunnns Curen. Dock wil man här wid/ i anseende til dem af mindre Condition och betenckande / påminna / at som det är många af Fruentumbret som eij utan sin skada tåla tobaksrök/ och man wid sådan Cuur helre bör wara sin nästa til nöje och behag / än förtreet / så wore bäst at de / om de omödeligen kunde låtat / rökte något bittigt för än de gingo til Brunnarna / och sedan ginge några gångor af och ann i wädret / på det Tobacks röken / som gärna hänger wid kläderna / måtte i medler tid förblåsas / och andre således der igenom intet förtretas.

Den VIII. Frågan.

Om man och här i Swerige / som på åtskillige ställen utom lands / kunde bruka höst- eller winter- Cuur?

Det är många i den tanckan och inbillningen / at helso- eller Mineral- watten
 stola

Skola om Wintertiden aldeles hafwa mist
 sin kraft / och den allenast om Somma-
 ren få och behålla: Ja somlige/ wijd den
 från gamla hedniska och Catholiske tider
 härflytande och ännu qwar hålne wid
 skerpelsen wane och bundne/ mena at hål-
 so källor ej hafwa sin kraft/ utan wid wise
 tider och Dagar om åhret / som wid
 S. Trefaldighets eller Midsommars da-
 gen / som man weet det sker wijd Swin-
 garns källa och andre dylike / af det ge-
 mena och illa underrättade fälcket. Men
 de fela mycket i alla desse stycker: Ty hål-
 so Brunnar i anseende til sig sielfwa och
 til mineraliernas kraft äre icke allenast
 om winteren so starcke / som om samma-
 ren / utan ibland starckare / af orsak / at
 de Mineral Dunster och ångor / som om
 sommaren genom de öpne jordennes po-
 ros utdunsta och i luften sakra / blifwa om
 winteren / då jorden är tilltyckt och tilfru-
 sen / qwarholne och til watuådrarne af-
 skickade. Men at man intet så allment
 om hösten och winteren / då tiölden tilta-
 ger / betiånar sig af Brunns Curer / det
 sker derföre / at menniskians kräpp då in-
 tet

tet är så beqvem och begirig at watnet emottaga. Icke des mindre som ofta sådanne Patienter förefalla / hwilcka af Slag/Skiörbiugg/begynnelse af Wattu-foot/Lungfoot/menstruorum nimio fluxu, olideliga tårre-wärcker / Sichter / Podagra etc. så äre intagne / at de in tilsåmmartiden ej kunna hårda ut / utan ligga för kalle i munnen / som man plagar seja : Så kan tag intet see hwad skal förhindra / at man icke i sådanne Nödfellen & Casibus necessitatis må betiåna sig af höste-eller Winter-Cuur. Ty fast än man kunde inwända / at man då intet får wid sielfwa Sourcen och Kiålsprånget dricka watnet / utan måste det låta föra eller bära til sig / då mycket af des kraft afgår : Så kan man der emot swara / at åfwendet samna skeer om sommaren / at många måste dricka Watnet långtifrån liggande / dels för det at deras swåra sjukdomar ej tillåta dem at komma uhr stellet / dels för fattigdom skull / dels åg at de hafwa sådanna sjukdomar / at de sky före / at wissa sig andra ; icke des mindre blifwa af desse alle en stor deel curerade och

och hielpste / som man af föregående obser-
 vationer här och där kan see och sluta.
 Och skulle man om sammartiden mycket
 mehre hafwa orsak at befahra detta kraf-
 ternas afgående af watnet/ än om winte-
 ren: Ty om sommaren är Lufften heet och
 warm/ och således beqweimare at utföra
 och disipera krafterne / hwilke om win-
 teren af den i Lufften warande kiölden sna-
 rare instengias/ än fördrifwas. Swar-
 före der någon skulle wara af de här af-
 wan til nembde/ eller andre dyllike sjukdo-
 mar/ så illa behettat/ at han stode i fara at
 ej kunna uthärda til sommaren/ må han
 fritt wåga sig at undergå en höst. eller
 Winter. Cuur, den iag wil med Gudz hielp
 åtaga mig / til des förmodelige hielp och
 hugnad at dirigera och utföra: Har och
 til den åndan när in til källorna/ låtet byg-
 gta så warme huus och logementer, at
 han der uti moot kiöldens fara och intrång
 skal kunna wara aldeles beskyddad och
 skadelös.

Den

Den IX. Frågan.

Om man icke kan bada under högsta drickandet / och 2 gånger om dagen / med hwad mehra som der til hörer ?

SOm jagh i swarandet på den VI. Frågan / nödgades bestwåra migh öfwer dem / som intet willia afbita så lång tid som nödigt fordras til drickande: så nödgas tagh och här at anklaga dem som intet wilja afwachta råtta tiden til badande / uthan wilja i det måål som det intet går ann / una fideiâ duos dealbare parietes , utur en Kruka på en gång anstryka 2. wåggjar. Det är oemotståndeligit / at icke hoos öf här i de närre länder / så wål den Saltachtige Diæten som den långwarande kölden och winteren / iemte många andra orsaker / contribuera der til / at blodet och andra wåttskor åre täckare och segare än i de warme länder / hwarest så wål luftens Sijnhet / som annan Diæt mycket meddelar til de samme wåttskors tunn- och Subtilighet / som man det och af ehrfarenheten kan hafwa / at mesta

stadeles de man här i landet låter åder /
 hafwa en tiöck och medh seeg hinna öfwer-
 draget blod. Nu/ som en stoor deel af
 Suurbruns drickandets wärckan består
 der utht/at göra blodet och andra i Krop-
 pen/af och anwallande safter tunne och fly-
 tande; så kan iagh intet see huru man med
 skäl kan begära at begynna bada/ för än de
 ofta nemnde wätstor åre förmedelst dric-
 kandet tunne och mehra flytande gjorde:
 Ty om man skulle taga på at echauffera
 och genom badet uphiza de ännu tiöcka
 och sege suchtigheter/ så wäl in. som utom
 Ådrarne/ så skulle man intet annat gö-
 ra der medh än dissipera, och genom swett-
 hälen fördrifwa de få ännu qwarwaran-
 de tunn-och lubrilig- heter/ och således gö-
 ra safterne i kroppen alt tiäckare och tiäc-
 kare/ och i följ der af mehr skada än hiel-
 pa den siule. Swarföre håller iagh för
 rådeligit/ at hwar och en i detta måål/ ef-
 ter Grækerne Ordspåk/ *σπῆνυδε Βεγδῆωσ*,
 helre skyn dar sachteligen / än löper fahra
 om sin hälsa / då han henne som måst
 täncker sökia / warandes bäst/ at först af
 Brun Curen förståendes medici (om han
 elliest

elljest det rått sielf förstår ; ty det äre in-
 tet alle Käckar / som bära långa Knifwar)
 intrådande / fullända eller åth minstone til
 aftagande bringa sin Dricks . cuur, och der
 medelst förbereda blodet och wåtskorne
 til den följande Baad-Cur / och sedan be-
 gynna den same / dock med sådan wahr, och
 achtsamhet at man altid kommer ihog /
 ne quid nimis : Ty somlige wilja / til at
 lå mycket snarare göra slutt på Curen,
 ånteligen bada hwar dagh / somlige wål
 2. gånger om dagen / der deras Passioner
 och tilstånd / kan skee / intet tillåta en gång
 at bada / mehr än hwar annan / eller hwar
 tredie dagh / mycket mindre 2 gånger om
 dagen / hwilket jagh håller i mesta tilfel-
 len / aldeles orådeligit / emedan det alt
 får mycket berörwar krafterne och uphet-
 sar blodet / och kräppen. Des uthan
 må man ey heller bada för länge / eller
 för hett på en gång / ty fast än det synes
 ey hafwa at betyda / at bada i bara wat-
 net / lå wil jagh dock försäkra / at öfwerflö-
 digheten der uthi / ey skeer för uthan fahra
 det den wål skal wetta medh sitt Exem-
 pel bewittna / som för 2 åhr sedan / eburu

föör och starck han inbillade sigh wara /
 och skrööt af / huru han skulle kunna bada
 i dessa watern så länge han wille / likawist
 intet wäl höll ut en tima / för än han
 bortdånade / och måste af androm som en
 stäck lyftas uhr badet / emedan han obe-
 redd och bråtgånges gick der på / och lät
 göra badet för hett. Ty uthi detta wat-
 net / ehuru klart det och synes / så sticker doch
 der uthi en god ymnoghhet af swafwelach-
 tige dunster / som af desß lucht och andre
 Broofwäl kan kännas och slutas / hwil-
 ket tillika medh de salt / som der uthi äre / af
 eldens hetta och upwärmande i rörelse
 brachte / bränna och hetta både kräppen
 och de der uthi flytande sasterne / mehr än
 en ensaldig skal kunna troo eller sigh in-
 billa.

Den X. Frågan.

Om det då änteligen skal wara nö-
 digt för alla at bada ?

S Et är icke allenast icke nödigt för alla at
 bada / utan för mångom också skadeligit /
 som jagh det ock i min förra Tractat, af
 Anno 1701: förmålte / at många genom otidigt ba-
 dande

Dande / förderfwat alt det de med drickande wunnit / som försfarenheten det mig både wijsd Medewij och andre Brunnar gifwet wid handen / men at rått och fullkommeligen utwijsa och determinera, hwilkom det är skadeligit / hwilkom gagneligit / hoc opus, hic labor est: Ty det är ofta händt / at den man / i anseende til hans Passioner, hade ment skola kunna bruka badet medh största nytta / har der af en ringa skada försport / som det hände en förnehm Dame wijsd Medewij hwilken iagh länge förnekade badet / men efter hon så enständigt ded påstod / och war af goda kraffter / hade en heller någon så swår inwertes Passion / ty samttyckte iagh änteligen der til; men hon kände straxt widh första badningen en stor Alteration i Kroppen / som wille lika som slå ut til en Feber, hwarföre iagh åter nödgades förbiuda henne widare badande. Estwen så skedde förledne Sommars widh desse Rällor / med en Dame, plågat af Slag och wårck på den ena sidan / jemte andre anstötter / för hwilka badet wäl iutet skulle synas skadeligit / men som iagh hade der til mina raisoner, bad iagh henne låta der medh bestå / hwilket hon intet åthlydde / utan wille allena en gång försökia / som och skedde til hennes föga nytta. Iagh har uthaf desse händelser / och många dylife / som migh nu under 15. åhrs förestående af Bruns = Curer förefommet, fått tillfälle at upsättia några Reglor och observationer i

detta måål / hwilka när de noga taga
badandet intet skada ; dem iagh doch wil spara at
upsättia til en annan gång / emedan det finnas
nog sielsfloke ändå / hwilka som de efter sin in-
bilning äre södde wäl försarne / så få de nästan
intet wäl titta inn / in praxin Medicam , för
än de äre klofare och försarnare än
alle andre.

